

TARTIŞMALI DÜŞÜNÜR MACHIAVELLI HAKKINDA KISA BİR DEĞERLENDİRME

Müslüm KAYACI*

Öz

Günümüzün en tartışmalı ve anlaşılmaktan uzak siyaset bilimi düşünürlerinin başında belki Machiavelli gelmektedir. Machiavelli ismi herhangi bir yerde geçtiğinde “amaca ulaşmak için her yol mübahtır” sözü düşünür ile özdeşleşmiştir ve onu takip eder. Bu sözün çağrıştırdıkları ise hemen hemen herkesçe aynıdır: siyasetçiler/yöneticileri, ahlaktan uzak, aklında sürekli şeytanlıklar bulunan, yalancı, düzenbaz ve ihtirasları için her şeyi yapan insanlardır. Bu yaklaşım, Machiavelli düşüncesinin tam bilinmemesinden kaynaklanır ve tarih huzurunda düşünürün yanlış değerlendirilmesine neden olur. Machiavelli’in hiçbir eserinde amaca ulaşmak için her yolun mübah olabileceğine yönelik bir ifade yoktur. Prens kitabının yorumlanması ile ortaya çıkarılmış olan bu ifadeler, Machiavelli’in söylemediği ancak ölümünden sonra ona söylettirilen ifadelerdir. Bu çalışmada tartışmalı düşünürün fikirleri iktidar, siyasal iktidar, meşruiyet, milli birlik ve ahlak kavramları çerçevesinde değerlendirilecek, yazara zorla söylettirilmeye çalışılan ve aslında Machiavelli’in asla söylemediği kimi noktalar vurgulanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Siyasal İktidar, Ahlâk, Devlet, Machiavelli.*

A SHORT EVALUATION ABOUT CONTROVERSIAL THINKER MACHIAVELLI

Abstract

Nowadays, Machiavelli is the foremost philosopher among others who is most debated and far away from to be understood. The expression of “The end justify means” has been identified with the philosopher and followed him for centuries. The things that are associated with this expression is almost similar to everyone: politicians/governors are lack of morals, liars, tricksters and they always have evilness in their minds and can do anything for their ambitions. However, this approach has been resulted for not knowing philosopher’s ideas properly and has caused to evaluate him inaccurately in the eye of history. There is no such statement as “The end justify means” in any work of Machiavelli. These kind of statements have emerged as a result of interpreting the book “Prince” by other people and they weren’t said by Machiavelli himself but were made to be said after his death. In this study, the ideas of controversial philosopher will be evaluated within the concepts of power, political power, legitimacy, national unity, and morality and some points which have been made to be said to philosopher by other people and in fact have never been asserted by Machiavelli will be emphasized.

Keywords: *Political Power, Ethics, State, Machiavelli.*

1. MACHIAVELLI’İN HAYATI

Niccollo Machiavelli (1469-1527), İtalya’nın Floransa kentinde orta halli burjuva avukat olan bir babanın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Eğitimi hakkında kesin ve net bilgiler bulunmayan Machiavelli kendi çabalarıyla Latince öğrenmiş ve Eski Yunan metinlerini okumuştur. Tarihe çok meraklı olan

* Arş. Gör., Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mkayaci@gmail.com.

Machiavelli, kendisini üstün yapan iki şeyden birinin tarih bilgisi olduğunu söylemektedir. Diğeri ise gözlem yeteneğidir.

Machiavelli'in yaşadığı dönem İtalya'sında siyasi çalkantılar, entrikalar ve iktidar mücadeleleri parçalanmış bir siyasi zeminde meydana gelmekteydi ve Machiavelli'in belki de en temel amacı bu parçalanmış İtalya'yı bir "Prens" vasıtasıyla birleştirmektir.

Floransa Cumhuriyeti'nin iktidar mücadeleleri ile sürekli karışık olduğu dönemlerde yaşayan Machiavelli "Özgürlük ve Barış İçin Onlar Kurulu" isminde cumhuriyeti savunan bir kurulun 14 yıl sekreterliğini yapar. "Floransalı Sekreter" lakabı da bu dönemlerden ona miras kalmıştır. Sekreterlik görevi boyunca iç siyasi konularla ilgilenmesinin yanında çeşitli yurtdışı diplomatik görevlerde de bulunan Machiavelli, bu sayede, hem dönemin önemli liderlerini, yani Fransa Kralı XII. Louis'yi, Kutsal Roma-Germen İmparatoru Maximilian'ı, Papa VI. Alexsander ile Papa II. Julius'u ve sonradan ideal prens için örnek göstereceği Romagna Dükü Cesare Borgia'yı tanımak, hem de türlü koşullar altında farklı siyasal yönetim uygulamalarını yakından gözlemlemek fırsatı bulur (Ağaoğulları, 2011: 320) ve daha sonra yazacağı ve onun en tanınan eseri olan Prens kitabı için bu deneyimler hiç kuşkusuz çok önemli olmuştur.

1512 yılında Fransızların desteğiyle ayakta duran Floransa Cumhuriyeti İspanyolların Fransa ile girdiği mücadeleyi kazanmaları neticesinde korumasız kalır ve cumhuriyet çöker. Bunun üzerine Machiavelli'in de görevi sonlandırılır. Daha sonra adı bazı suikast iddialarına karışır ve hapsedilir. Hapisten çıktıktan sonra küçük bir çiftliğe çekilir ve daha önceden yazmaya başladığı ve bu çiftlik evinde tamamladığı Prens kitabını yazar. Bu kitabı nasıl yazdığına ilişkin ilginç bir ayrıntıyı şu şekilde aktarır: "Akşam olunca evime döner ve çalışma odama girerim; kapıda çamura ve toza belenmiş gündelik elbiselerimi çıkarır, kralların huzurunda giyilmeye yaraşacak elbiseler giyerim; sonra bu uygun elbiselerle, eski kralların huzuruna girerim ve orada onların sevecenliği ile karşılanarak sadece benim olan ve sahibi olmak için doğduğum besini alırım, orada eski krallarla konuşmaktan ve onlara eylemlerinin nedenlerini sormaktan utanmam; onlarda bana lütfedip cevap verirler. Dört saatliğine can sıkıntısı nedir bilmem, her derdi unutturum, yoksulluğu düşünüp üzülmem, ölümden korkmam; kendimi tümüyle onlara bırakırım. Dante, 'duyup da hatırlamadığımız bilgi üretmez' dediği için, onlarla yaptığım konuşmalardan yanıma kar kalan her ne varsa bir deftere geçirdim ve 'De Principatus' adlı küçük bir eser yazdım" (Ağaoğulları, 2011: 321) şeklindeki ifadeleri bir arkadaşına yazdığı mektupta görmekteyiz.

1527 yılının haziran ayında ölen düşünür arkasında çok tartışılacak, hatta kilise tarafında şeytanın sözleri olarak yaftalanacak, Türkçeye Prens ya da Hükümdar olarak çevrilecek olan *Il Principe* kitabını ve daha az bilinen *Discorsi* (Söylevler) kitaplarını bırakarak tarih sahnesinden cismani olarak çekilmiştir ancak arkasında büyük bir tartışma da bıraktığı içinse halen yaşamaktadır diyebiliriz.

2. MACHIAVELLİ'İ ANLAMAK

Machiavelli, Ortaçağ'da yaşamıştır. Avrupa'da Ortaçağ bilindiği gibi çok önemli toplumsal, siyasal ve sosyolojik dönüşümlerin derin olarak yaşandığı dönemdir ve modern siyaset bilimi kavramlarının yeşerdiği bir ortama sahiptir. Siyaset biliminde kullandığımız egemenlik, iktidar, laiklik, tanrı-din-toplum gibi kavramlar ortaçağ Avrupa'sında yeniden ele alınmış ve anlamsal kayıplara uğrayarak yeniden tanımlanmıştır. İnsanların doğaya bakışları, kader ve talihe olan inançları köklü değişimlere uğramaya ortaçağ da başlamıştır. Ortaçağ, modern insanın ilk durağıdır. Ortaçağ anlaşılmadan ne modernite ne günümüz siyaset bilimi ne tarih ne de devlet anlaşılacaktır. Özellikle birçok alanın merkez kavramı/varlığı/siyasal iktidar biçimi olan “devlet” Ortaçağ'daki dönüşümler anlaşılmadan anlaşılacaktır ve yapılan tanımlamalar havada kalacaktır. Kısacası Ortaçağı bilmek devleti bilmek, devleti bilmek her şeyi bilmektir. İşte Machiavelli'yi özel yapan, tarihin içinde durduğu noktadan yüzyıllar sonrasını görmüş olmasıdır. O iktidarı gökyüzünden yeryüzüne indirmiş ve Prens'e teslim etmiştir. En son düşünülmesi ve söylenmesi gerekeni ilk başta düşünmüş ve söylemiştir ve Siyaset Bilimi'ndeki müstesna yerini almıştır.

3. ORTAÇAĞ'DA NE OLDU?

Ortaçağı belirleyen iki önemli yapı vardır: Kilise ve feodalite. Ortaçağ klasik öğretilerde karanlık bir çağ olarak anlatıla gelmesine rağmen özellikle siyasi bakımdan tam bir laboratuvar işlevi görür dersek yanılmış olmayız. Günümüzde siyasete dair birçok kavram ve tanımlama, geniş ölçüde Ortaçağ'da şekillenmeye başlamıştır. Bu açıdan karanlık çağ olarak nitelendirme yapılacaksa bu karamsarlığı tek başına ortaya çıkaran alan kilisedir. Gerçekten de Ortaçağ'a karanlık çağ yakıştırması yapılmasının en önemli kaynağı kilisedir. Çünkü kilise bu çağda büyük katliamlara kadar varan canice uygulamaları meşrulaştırmış ve bu katliamlara tanrısal bir kisve giydirmiştir. Ancak kilisenin bu yönünü görmezden gelip çalışmamız açısından önemli olan noktaya yoğunlaşırsak, evet ortaçağın temel belirleyicilerinden biri kilisedir.

Ortaçağ, “Roma İmparatorluğunun yıkılışıyla oluşan otoritelerin kendi alanlarında hakim olduğu, kilisece tanımlanmış uhrevi ve hemen hemen dünyevi alanlarda, nüfuzunu rakipsizce gerçekleştirdiği ve kilisenin kutsadığı imparatorun diğer otoritelerce tanındığı bir düzendir. Bu düzen, papa, imparator ve lokal güçlerin karşılıklı bağımlılığına dayanır. Kilise, diğerlerinin otorite ve iktidarlarının meşruiyet kaynağı olarak dinsel ilkeler sunan aşkın güçtür” (Çetin, 2002: 80). Ortaçağ'da kilise hem Hıristiyanlığın temel niteliklerini vasetmede bir tekel durumunda, hem kurduğu eğitim kurumlarıyla bilginin şekillenmesinde yegane kaynak niteliğinde, hem topladığı vergiler noktasında ekonomik bir güç ve hem de geniş ölçekli topraklara sahip olması bakımından temel bir feodal unsur olarak belirleyicidir. Bu güç, kiliseye, toplumun neredeyse her alanına müdahale imkânı verecek bir hareket alanı sağlamıştır.

Roma İmparatorluğu'nun yıkılışının ardından kilise Avrupa toplumunun örgütlü tek gücü haline geldi ve imparatorluğun dağılışının ortaya çıkardığı boşluğu doldurmaya çalıştı. Hıristiyanlık başlangıçta eşitlikçi bir dinsel temel üzerinde şekillendi. Zamanla bu eşitlikçi anlayış yerini ruhban sınıfının en üstte olduğu bir hiyerarşiye bıraktı. Önceden belli ölçülerde seçimle belirlenen din görevlileri artık üstten atanır hale geldi. Kilisenin başlangıçtaki yalın, eşitlikçi durumundan ayrılıp, hiyerarşik eşitsizlikçi bir kurum durumuna gelişine; büyük zenginliklere sahip tantanalı bir yaşam eğilimi göstermesine karşı önemli tepkiler doğdu. Kilise bu tepkileri cezalandırmak ve benzeri başkaldırıların önünü almak için 'engizisyon' silahına başvurdu (Şenel, 1999: 219-225). Engizisyon, Hıristiyanlıktan uzaklaşan veya dinî esaslara aykırı davranan kimseleri cezalandırmak için kurulan Katolik kilise mahkemeleridir (Demirci, 1995: 298). Engizisyon mahkemeleri ile kilise Tanrı adına yargılama yetkisini eline almış ve İncil'i kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayarak hüküm vermiştir. Engizisyon mekanizması ile Hıristiyan topluluk dizayn edilmeye çalışılmış ve önemli ölçüde de başarılı olunmuştur. Tabi bu noktada kiliseye ve onun ortaya çıkardığı toplumsal sisteme tepkilerin belirdiğini ve 'Reform' hareketinin doğduğunu da belirtmek gerekir.

Ortaçağın ikinci belirleyicisi feodalitedir. Feodalizm Ortaçağ Avrupa'sının genel itibariyle ekonomik yapısının temel belirleyicisi olmuştur. Feodalizmi ve şekillendirdiği ekonomik sistemi anlamadan Ortaçağ hakkında yorumda bulunmak siyaset bilimi açısından eksik olacaktır.

Ortaçağın temel özelliği merkezi bir siyasal iktidarın bulunmamasıdır. Tek bir siyasal iktidardan ziyade küçük küçük iktidarlara mevcuttur. Bu dağınık yapı ile eklemlenmiş toplumsal ve ekonomik yapı temelde 'feodalite' kavramıyla ifade edilmektedir. Her şeyden önce bir üretim tarzına göndermede bulunan feodalite, tarım ekonomisine ve tabakalara bölünmüş hiyerarşik bir toplumsal sisteme dayanan, toprak sahibi olan senyörler ile serfler arasındaki eşitsiz ilişkinin oluşturduğu bir sistemi anlatmaktadır (Beriş, 2006: 68). Feodal düzende sosyal ve ekonomik yapıyı belirleyen özellik kişilerin toprakla olan ilişkileridir. Toprak sahibi olan kişi aynı zamanda siyasal iktidarında sahibi durumundadır. Herhangi bir toprağın maliki olmayan kişilerse üzerinde yaşadıkları toprağın sahibine ekonomik, sosyal ve siyasal yönden bağımlı olarak yaşayan kişilerdir. Temelde toprak sahibi Senyörler ve bu senyörlerin topraklarında, toprakla beraber alınıp satılan serfler bu sistemin temel unsurlarıdır (Göze, 2007: 63-65). Feodalizm, tek bir merkezi otoritenin bulunmamasının sonucu olarak, güçlü olanların kişisel egemenliklerini kurmak, zayıf olanların can güvenliklerini sağlamak için bir sözleşme ile karşılıklı olarak yükümlülük altına girdikleri sistemi anlatmaktadır (Şenel 1999: 214). Ortaçağda geniş toprak sahipleri kilise ile birlikte senyörlerdi. Senyörler soylu kişiler olup, geniş topraklarını işletebilmek için 'serfler' olarak adlandırılan emeğe ihtiyaç duymaktadırlar. "Her toprağın mutlaka bir senyör sahibi vardır" kuralının geçerli olduğu bu dönemde, senyör, toprakları üzerinde çalışacak insanlara hizmetleri karşılığında güvenlik, yeme içme ve yatacak yer temininde bulunuyordu. Ve aynı zamanda bu kişiler üzerinde senyör, toprak sahibi olması sıfatıyla siyasal

iktidarı da elinde bulunduruyordu (Göze, 2007: 64-65). Serfler ise senyörlerin bu topraklarında çalışan ve toprakla birlikte alınıp satılan kol gücüydü.

Ortaçağ süresince para kullanımı çok kısıtlı kalmıştır. Malların alınıp satılması konusunda genel olarak takas ekonomisi hakimdir ve para konusunda bir standartlaşma yoktur. Bu noktada Marc Bloch'un şu satırları parasallaşma konusundaki parçalanmışlığı ve standartsızlığı anlamada aydınlatıcı olacaktır (1983: 92): “Borçlu, çoğunlukla borcunu mal cinsinden ödemektedir, fakat teker teker değerleri saptanmış mal cinsinden. Böylece, her mal, ortada para olmamasına rağmen, lira, sou ve denier gibi paraların çeşitli birimleri cinsinden ‘değerlendirilerek’ muameleye sokuluyordu. Sikke kıtlığı, para basma konusundaki kargaşadan da kaynaklanıyordu. Bu kargaşa, siyasal parçalanmanın olduğu kadar, ulaşımın zorluğundan da besleniyordu. Çünkü her önemli pazara bir darphane gerekiyordu, yoksa alış verişler dururdu. Yabancı ve değişik paraların taklitleriyle, çok az sayıdaki yerli sikkeler bir yana bırakılırsa, sadece, çok az bir gümüş içeren ‘denier’ basılıyordu. Altın, ancak Arap ve Bizans paraları veya onların taklitleri halinde tedavül ediyordu. Lira ve sou, denier'nin aritmetik kesirleri olup, sikke cinsinden karşılıkları yoktu. Fakat çıkış noktasına göre, aynı adı taşımakla birlikte, denier’ler arasında, içerdikleri metallerin miktar ve değerine göre farklılıklar bulunmaktaydı. Bundan da kötüsü, aynı darphanede her yeni para basılışında, paraların ağırlık ve değerli maden içeriklerinde değişmeler oluyordu. Para hem nadir olduğundan, hem de yukarıda andığımız nedenlerden ötürü, kullanışlı olmaktan çıkmış olduğundan başka, bir de çok yavaş ve düzensiz olarak tedavül ediyordu. Böylece, kimse gerektiğinde nakit bulabileceğinden emin olamıyordu. Bunun da başlıca nedeni, yeteri sıklıkta alış verişin olmamasıydı”.

Görüleceği üzere ortaçağda iktidar tek bir merkeze ait değil kilise ve senyörler arasında bölünmüş ve lokalize olmuş durumdadır. Hukuksal yapıdan toprak sistemine, para basımından, paranın standartlaşmasına kadar hemen hemen hiçbir alanda merkezi bir iktidarın varlığından söz edilemez. Bu noktada şunu belirtmek faydalı olacaktır; ortaçağda herhangi bir iktidar yokluğundan bahsedilemez, aksine iktidar çok belirgindir ancak küçük küçük iktidar adacıkları denilebilecek bir siyasal, ekonomik ve toplumsal ortam söz konusudur.

Ortaçağ'da Tanrısal iktidarın merkezi kiliseler, yeryüzü iktidarının merkezi ise geniş toprak sahibi olan senyörlerdir denilebilir. Aslında bu genelleme biraz hatalıdır. Çünkü Ortaçağ Avrupa'sında kilisenin varlığında cisimleşmiş tanrısal iktidar, en üst iktidar kaynağıdır ve “omnis potestas a deo” (tüm iktidarların kaynağı tanrıdır) kuralı gereği kilise yeryüzü iktidarını da tanrı adına kullanmaktadır. Ancak bu fiili durum, sermaye birikimi ile ve kentlerin gelişmesine paralel ortaya çıkan ‘burjuva sınıfının’ güçlü karşı çıkışıyla beraber değişecektir.

“12. yüzyıldan itibaren Avrupa’da bir dönüşüm dönemi başlamıştır. Bu dönüşüm ekonomik düzeyde ticaretin canlanmasına koşut olarak gelişen kent yaşamının giderek önem kazanması, kentlerin siyasal iktidar düzeni içinde yer alması, siyasal düzeyde ise Krallıklara bölünmüş Avrupa’da modern devletin

en belirgin unsurlarından biri olan ‘Ülke’ kavramının ağırlık kazanmaya başladığı bir devlet düzeninin ve buna bağlı olarak Kralın kişisel iradesinden bağımsızlaşarak gelişen yeni bir sınıf olan burjuvazinin iktidardan pay arayışı, çeşitli sınıflar arasında kurumsallaşan tabakalar yönetiminin yerleşmesi olarak özetlenebilir” (Çetin, 2007: 28). Ticaretin canlanması aslında Avrupa’nın kendi içinde sıkışmışlığına bir çare bulmak için cesur ve korkusuz denizcilerin ilk başlarda Akdeniz’de daha sonra ise Atlas Okyanusu’nu geçerek Amerika kıtasını keşfetmeleriyle ve özellikle Amerika’dan altın getirmeleriyle belirgin bir ivme kazanmıştır. Ticaretin hızlanması, kentlerin yavaş yavaş yükselmesi ve sermayenin birikmesine paralel olarak ortaya çıkan ‘burjuva sınıfı’ iktidara göz dikecek, merkezileşme adına Krallara destek olacaktır.

Ortaçağda kent merkezlerinden en önemlileri, Venedik kenti, Cenova kenti ve Pisa kentiydi. Bunların içinde Batı’da bir ticaret kent devleti olarak ortaya çıkan feodal sisteme karşı bağımsızlığa sahip olan Venedik, en önemli şehirdi. Pisa ise bir liman kentiyken, Cenova, hem liman hem de ticaret merkeziydi. Bunların dışında Floransa, Ghent, Padova, Verona, Bologna ve Sinea önemli kentlerdi (Benevolo, 1995: 43). Bu kentlerin en önemli unsurları burjuvazi sınıfıydı. Bu sınıfın istek ve arzuları, çıkarları genel itibarıyla kilisenin çıkarları ile çakışıyor kilisenin toplumsal alana müdahale etme iştahına karşılık bu yeni sınıf; ticaret yapma, mal alıp satma ve standartlaşma gibi alanlarda geniş bir özgürlük talep ediyordu. Bu açıdan çatışma kaçınılmazdı ve burjuvazi sınıfı kilisenin keyfi uygulamalarına karşı alttan alta tepki göstermeye başlayan Kralları/Prensleri destekleyecekti. İşte günümüz Avrupa’sını şekillendiren ve ‘Modern Devlet’ dediğimiz siyasal iktidar biçimi böylesi bir ortamda şekillenecek, Machiavelli ise Modern Devlete kapı aralayan bu ilk anda, bu yeni siyasal iktidar biçimini Hobbes’un *Leviathan*’ından kabaca 130 yıl önce görebilecek sezgiye sahip bir düşünür olarak yerini alacaktır.

4. MACHIAVELLI DÜŞÜNCESİ

Yukarıda kabaca belirtmeye çalıştığımız Ortaçağ’da en belirgin gereklilik, güçlü bir Kralın/Prens in ortaya çıkıp siyasi birliği sağlamasıdır. Siyasi birliğin sağlanması demek; merkezi bir hukuk sistemi, merkezi bir yargılama sistemi, güçlü bir ordu, tek bir elden yönetilen vergi toplama mekanizması ve bürokrasi, standartlaşmış ve ülkenin her tarafında geçerliliğe sahip tek bir para birimi, ölçü, tartı, saat, takvim vb alanlarda farklı uygulamalara son verilmesi ve nihayet tüm bunları içine alan Tanrısalılıklardan arındırılmış bir yeryüzü iktidarı. İşte Machiavelli’nin yegane amacı tüm bunları gerçekleştirecek bir Prensi ortaya çıkarmaktır.

“Machiavelli Tanrı vesayetindeki feodal nitelikli münferit güç odaklarına karşı, yeni sosyal yapıyı kuracak olan prensin mutlak gücünü düşünmektedir. Machiavelli söyleminin belirleyici ögesi olan prenslik, dünyevi bir eylem süreci olarak ya da ele geçiren ve yöneten hükümdarın gücü kullanması olarak, Ortaçağ Hıristiyan düşüncesinin altın zincirini, Kiliseyi dünyevi alandan dışlayarak kırar. Siyasi güç olgusunu kendi (dünyevi) sınırları içinde ele almaya yönelik bu çaba, Ortaçağ Hıristiyan

düşüncesi ile Yeniçağ düşüncesi arasına çekilen duvardır ve ötesinde, modern siyasi-hukuki kavramsallaşmanın oluşturulacağı düşünsel kesintiyi belirtir. Artık yeni bir sosyal düzenleme düşüncesi gündemdedir; pratikte de, prensin hem feodal güçlere, hem de kiliseye karşı siyasi birliği sağlama kaygısı...” (Akal, 2012: 51-52). Machiavelli’den önceki tüm düşünürler kendilerini dinsel düşünüşün etkilerinden kurtaramamışlar, daha önemlisi siyasi görüşlerini daima bir ideale ulaşma, doğru olanı belirleme noktasına yoğunlaştırmışlardır. Machiavelli ise siyasal iktidarın Tanrı tarafından değil, kuvvetten doğduğunu gözlemleyip bunu kabul edebilmiştir. Böylece Machiavelli siyasal düşünüşü dinsel düşünüşten arındırarak ‘laikleştirirken’, dinsel olan ve olmayan her türlü önyargıları bir yana bırakmaya çalışarak, siyasi düşünüşü aynı zamanda ‘bilimselleştirme’ girişiminde bulunmuştur. Bu nedenle Machiavelli günümüz siyaset biliminin de kurucusu sayılır (Şenel, 1999: 307). Machiavelli İtalya’da ulusal birliğin güçlü bir prens tarafından gerçekleştirilebileceğine inanmıştır. Bir prens gereklidir ama birliği kurabilecek güçte ve yetenekte bir prens olmalıdır bu. Prens başarıya ulaşmalıdır ama nasıl? Machiavelli, ‘Prens’ eserinde işte bunu anlatmaktadır (Göze, 2007: 105).

Yaşadığı dönemin İtalya’sı Venedik Cumhuriyeti, Milano Dükalığı, Napoli Krallığı, Papalık Devleti Vatikan gibi küçük kent devletleri denilebilecek çok parçalı bir yapıdaydı ve bunlar arasında sürekli bir mücadele söz konusuydu. İtalyanların kendi aralarındaki bu çekişme, içte güvensiz bir ortam oluşturmakta, para ve insan kaybına neden olmakta ve şehirleri harabeye çevirmekte iken dışta ise gerek siyasi birliklerini sağlamış İspanya ve gerekse de Fransa’nın sürekli saldırılarına maruz bırakılmaktaydı. Böylesi bir ortamda gücü ve zekasıyla öne çıkacak, bu parçalanmışlığa askeri bilgisiyle bir son verecek, gerektiğinde korkulan, yeri geldiğinde nefret edilen, bazen tilki gibi kurnaz, bazen kurt kadar cesur, hile yapmaktan çekinmeyen, yalan söylemekte mahir bir prens gereklidir. Bu prens için biricik amaç siyasi birliği sağlamaktır ve bu amaç için yapılacak her şey ama her şey meşru olacaktır. Kısacası Machiavelli düşüncesinde amaç aracı meşrulaştıracaktır/ mübahlaştıracaktır.

Bu itibarla, Machiavelli ve onun düşüncelerini takip ederken siyasi birliği sağlama konusunun düşünürün zihin dünyasında kapsadığı yerin önemini gözden kaçırmamak gerekir. Bu nokta es geçilirse, Machiavelli adeta kötülüğün temsilcisi, kitabı da şeytan tarafından yazılmış lanetli bir kitap niteliğine bürünecektir. Halbuki ne Machiavelli kötülüğün temsilcisi ne de Prens kitabı şeytan tarafından yazılmıştır. O sadece çoğu devletin yaptığı gibi bir milli birlik hedefindedir ve bu hedef doğrultusunda Prense nasihatler vermektedir. Çıplak olan gerçek budur. Bundan daha fazlasını savunmak, ona gayri ahlaki yakıştırmalarda bulunmak ve en önemlisi onu içinde bulunduğu tarihsellikten sıyrarak, şu andan bakarak değerlendirmek düşünürün siyaset bilimine yaptığı katkılara haksızlık olması bir yana, onun söylemediği şeyleri ona zorla söyletmek olacaktır.

4.1. Machiavelli'e Göre, Yöneticide Olması Gereken Özellikler

Machiavelli, *Prens* adlı kitabına yönetim biçimlerini sıralayarak başlar. Ona göre geçmişte ve günümüzde egemen olmuş tüm devletler ya da hükümdarlıkların yönetim biçimi ya cumhuriyettir ya da hükümdarlık. Machiavelli bu eserinde Prenslikleri inceleyeceğini belirtir. Ona göre soydan gelen prenslikler yeni kurulan bir prensliğe göre daha kolay savunulur ve elde tutulur. “Çünkü atalarının koyduğu düzeni bozmak ve beklenmedik olaylar karşısında zaman kazanmak yeterlidir. Ve eğer prens olağan bir yeteneğe sahip bir prensse, olağanüstü ve aşırı bir güç tarafından yerinden edilmediği sürece egemenliğini korumak konusunda hiçbir sorunu olmaz” (Machiavelli, 2009: 4). Machiavelli'e göre prens bir takım özelliklere sahip olduğu takdirde hem hükümdarlığını sürdürecektir hem de topraklarında düzeni ve dirliği sağlayacaktır.

Prens kitabında Machiavelli, devlet yöneticisinde bulunması gereken özellikleri genel olarak şu şekillerde belirtmiştir:

“İnsanları ya okşayacaksın ya da ortadan kaldıracaksın; çünkü vereceğin ceza hafif olursa, adam senden intikam alır, ama ağır bir ceza verersen artık başını kaldıramaz. Kısacası insanlara vereceğin ceza intikamını alır diye korkmayacağın bir ceza olmalıdır” (Machiavelli, 2009: 8). Prens zalim değil, merhametli olarak bilinmeyi istemelidir. Ama merhametini asla kötüye kullanmamalıdır. Prens halkını bir arada tutmak için ve iktidarının devamını sağlamak için adının zalime çıkmasından asla gocunmamalıdır (Machiavelli, 2009: 62). Prens korkulacak biri mi olmalı yoksa sevilecek biri mi olmalı? Bu soruya verilecek cevap hem öyle hem böyle. Ancak ikisini de bir arada bulundurmamak zor olduğu için, eğer ikisinden biri olacaksa korkulan biri olmayı tercih etmelidir (Machiavelli, 2009: 64). “İnsanlar korkulan bir hükümdardan çok, sevilen bir hükümdara daha kolay zarar verirler; çünkü sevgi bir zorunluluk bağıdır ve insanlar doğaları gereği çıkarları söz konusu olduğunda bu bağı kolaylıkla koparıp atabilirler; oysaki korku bağı insanın hiç aklından çıkaramadığı ceza ve cezalandırılmak kaygısı ile örülüdür” (Machiavelli, 2009: 64).

“Gerçek yaşamla düşlenen yaşam birbirinden o kadar uzaktır ki olanı bırakıp olması gerekenin arkasından giden kişi elindekinden de olur. Çünkü her şeyde ve yerde iyilik perisi kesilen kişi o kadar çok kötü içinde yıkıma uğrar. Bu nedenle bir hükümdarın, ayakta kalabilmek için iyi olmamayı ve iyiliği yerine göre kullanmayı öğrenmesi gerekir (Machiavelli, 2009: 59). Daima doğruluk peşinde koşan bir prens bu kadar kötü insan arasında yaşayamaz. Bundan dolayı bir prens sürekli iyi olmamayı öğrenmelidir. Halk arasında prensler cimri, yalancı cömert, hilekâr, korkak, alçak gönüllü, sert mizaçlı veya yumuşak başlı gibi çok çeşitli şekillerde görülürler. Bu niteliklerden iyi ve erdemli olanlarının prens de olması güzeldir. Ancak mutlaka olmasına gerek yoktur. Bir prensin bu özelliklere sahipmiş gibi görünmesi yeterli olacaktır.

Başlangıçta teşhisi iyi yapılan bir hastalığın tedavisi daha kolaydır. Benzer şekilde devlet işleri de böyledir. Devlet içinde doğması muhtemel sorunları zamanında tespit eden prens çözüm yollarını da

zamanında üretecek, sorunun herkes tarafından görünür olmasının da önüne geçebilecektir (Machiavelli, 2009: 10). Ancak felaket gelmeden alacağın önlemler etkili olacaktır, yok eğer felaketin gelmesini beklersen hastalık ilerlemiş ve tedavi olanağı ortadan kalkmış olacaktır.

Bir prensin cömert olarak bilinmesi iyi bir şeydir. Ne var ki cömert olarak tanınmak isteyen prens tüm varlığını bu yolda tüketecektir. Cömertliğini devam ettirmek için daha fazla vergilere başvuracak, bu ise halk içerisinde ona karşı bir nefret uyandıracaktır. Adının cömerde çıkmasını bekleyen herhangi bir prensin zarar görmeden bu sanla anılması olanaklı değildir. Eğer bir prens akıllıysa adının cimriye çıkmasından korkmamalıdır (Machiavelli, 2009: 60-62). Şu var ki prens yurttaşının malına mülküne, karısına kızına göz dikmezse nefret kazanmadan korku salabilir. Eğer birinin kanına, canına göz dikecekse bunun mutlaka güçlü gerekçeleri olmalıdır. Ve özellikle prens başkasının malına, mülküne göz dikmemelidir, çünkü insanlar babalarının öldürülmesini sindirebilirler ama mal varlıklarından yoksun kalmayı asla sindiremezler (Machiavelli, 2009: 64).

Fırsatını yakalayana göre prenslik ya halktan ya da seçkinlerden birinden gelir. Seçkinlerin desteğiyle prensliğe gelen kişi, halkın desteğiyle hükümdar olandan daha zor iktidarda kalır. Çünkü prens olduğunda kendisi gibi güçlü görünen insanlarla bir arada bulunmak zorundadır ve istediği gibi ne buyruk yağdırabilir ne de insanları evirip çevirebilir. Ancak halkın desteği ile iktidara gelen kişinin yönetimine dışarıdan bir müdahale olmaz, çevresindeki herkes onun buyruklarına itaat eder (Machiavelli, 2009: 37). “Halkın desteği ile hükümdar olan kişi onun dostluğunu korumak zorundadır. Bu da kolaydır, çünkü halkın bir tek beklentisi vardır. Halk zulme katlanmak istemez. Ama halka karşı seçkinlerin desteği ile hükümdar olmuş biri, her şeyin ötesinde halkın beğenisini kazanmak zorundadır. Halkın korumasını üstlendiği sürece zor olmayacaktır. Çünkü insanlar kötülük beklediklerinden iyilik gördüklerinde o kişiye daha çok ısınırlar (Machiavelli, 2009: 38).

Bir prensin sözüne sadık kalmasını ve kurnazlık yapmamasını çoğu kişi över. Ancak yaşantılar göstermiştir ki, zamanının büyük işler yapan prensleri öyle pek sözlerinde duran kişiler değildirler ve yeri geldiğinde de kurnazlıktan kaçınmamışlardır. Savaşmak için iki ayrı yol vardır; birincisi yasalara uyarak, öteki zora başvurarak. İlki insanlara ikincisi hayvanlara özgüdür. Yasalara uymak yetmediğinde zora başvurulduğu sıklıkla görülür. İşte prens bu iki yolu da iyi kullanmayı bilmelidir (Machiavelli, 2009: 66). Prens yeri geldiğinde hayvan kimliğine bürünmekten çekinmemelidir. Hayvanlardan ise tilki ve aslan gibi olmayı bilmelidir. Çünkü aslan tuzaklardan, tilki ise kurtlardan korunamaz. Bunun için tuzaklardan korunmak için tilki gibi kurnaz, kurtlara karşı koyabilmek için ise aslan gibi cesur olması gereklidir. Yalnız aslan olarak kalmak isteyenler bu işten anlamayanlardır. “kurnazlık demek, kişinin kurnaz olduğunu saklayarak, insancıl, eli açık, dindar, sözlerine sadık, namuslu vb bir görünüm takınmasıdır. Prens insan doğası gerçekte görünüştedir, yüzeyseldir. Bir başka deyişle prens, kendini halka, halkın onu görmek istediği gibi, yani insani niteliklere, erdemlere sahipmiş gibi gösterir. Nasıl olsa halk yalnızca görünüşe baktığından, görünüşe göre

değerlendirdiğinden, aldatılması kolaydır” (Ağaoğulları, 2011: 332). “Prensın sözünü yerine getirmesi gereken ortam değişmiş veya verdiği söz aleyhine dönmüşse akıllı biri o sözünü tutmaz ve tutmamalıdır. Prensler sözlerinde durmamış olmalarına bahane bulmakta zorlanmamışlardır. Buna tarihten birçok örnek verilebilir. Ama bunu yaparken allayıp pullamak ve göz boyamak kaçınılmaz olduğu gibi, renk vermemek gerekir. Ve insanlar öylesine basit ve günün gereklerine uymayı öylesine iyi bilirler ki aldatmaya kalkan kişi, karşısında aldanmaya hazır birini her zaman bulacaktır” (Machiavelli, 2009: 67).

Prensi nefret edilecek biri yapan açgözlülüğü ve uyuğunun malına ve ırzına göz dikmesidir. Prens bundan kaçınmalıdır. Hoppa, mızımız, kararsız, kaypak ve kadınsı olarak bilinen prens aşağılanır. Bundan tehlikeden kaçır gibi kaçmak gereklidir ve eylemlerinde büyük, coşkulu, ağırbaşlı, güçlü olduğunu göstermeye gayret etmelidir (Machiavelli, 2009: 69). Kendiyle ilgili böyle bir izlenim bırakan prens saygın bir kişidir. Prensın korkacağı iki güç vardır. Biri içerden kendi uyruklarından gelecek olan; ikincisi dışarıdan gelecek olan. Dışarıdan gelecek tehlikelere iyi silahlarla ve iyi dostların desteğiyle karşı konulabilir. İyi silahlar varsa iyi dostlarda vardır. Dışarıdan huzursuz edecek bir şey gelmezse ve içerde sevilen, saygın ve korku duyulan bir prens saldırı nereden gelirse gelsin tüm saldırılara göğüs gerebilir (Machiavelli, 2009: 69-70).

“Bir prensın savaştan, savaşla ilgili yöntem düzenlemelerden başka bir amacı, bir düşüncesi, bir uğraşısı olmamalı; çünkü savaş, komuta eden kişiye özgü tek sanattır. Bu sanat içeriğinde öyle bir erdem barındırır ki kalıtsal yoldan prens olanın prensliğe çakılıp kalmasını, yalın yurttaşında prens olmasını sağlar. Tersine, silahlardan çok şatafata önem veren prenslerin iktidarlarını yitirdikleri bir gerçektir. İktidarın yitirilmesinin birincil nedeni bu sanatın işlevini yadsımak, iktidarı kazanmana yol açan neden de bu sanattan anlamaktır” (Machiavelli, 2009: 56). İyi ordular olmadan iyi yasalar olmaz. Devletini savunmak isteyen bir prens ya kendi öz ordusuna, ya paralı askerlerden oluşan güçlere, ya yardımcı askerlere ya da bunların karmasına sahip olabilir. Ancak paralı ve yardımcı askerlerden oluşan birlikler yararsız ve tehlikelidir. Devleti paralı askerlerle ayakta tutmaya çalışan prens başarılı olamayacaktır. Çünkü daha çok para verene kendini satacaktır (Machiavelli, 2009: 46). “Roma İmparatorluğu’nun çöküşünü araştırmaya kalktığımızda birincil nedenini Gotlardan aldıkları paralı askerler olduğunu görürüz. İmparatorluğun güç yitirmesi buradan başlamıştır. Kendi öz silahınız yoksa hiçbir prenslik güvende değildir (Machiavelli, 2009: 55).

Yukarıda genel hatlarıyla belirttiğimiz özellikler bir preste bulunması gereken en önemli özelliklerdir. Eğer bir şekilde hükmetme noktasına gelmiş bir kişi bu yazılanlara uyarsa başarılı olacak ve güçlü bir şekilde hükmedebilecektir. Aksi takdirde iktidarını uzun süre devam ettiremeyecektir.

4.2. Machiavelli’in Ahlâk Anlayışı

Makyavelizm olarak ortaya çıkan kavram, genel olarak Prens kitabından çıkarılan yorumlar çerçevesinde anlam kazanmıştır. Makyavelizm; dönemin hakim olan paradigmanın dışına çıkan bir

siyaset-ahlak ilişkisine atıf yapar. Siyaset ile ahlakı birbirine karıştıran, iktidara gelme ve onu elinde tutma noktasında hiçbir kurala, ilkeye, yasaya bağlı kalınmadan ülke yönetimini ifade eden, Machiavelli'in hiçbir eserinde kullanılmayan, onun özellikle Prens kitabının yorumlanmasıyla ortaya çıkan bir kavramdır.

Günümüzde Makyavelizm kavramı, riyakar, ikiyüzlü, yalancı, çıkarları için her şeyi yapabilecek, ahlak yoksunu vb olumsuz çağrışımlarla yüklüdür. Ancak ne Prens kitabında ne de diğer eserlerinde Machiavelli insanlara asla ahlaksızlığı önermez. O, ahlakın değer yargıları ile siyasetin/devlet yönetiminin/iktidarın değer yargılarının birbirinden tamamen farklı olduğunu, birbirine karıştırılmaması gerektiğini savunmaktadır.

İşte Makyavelizm ahlakın yüce değerleriyle siyasete/devlet yönetimine/iktidara bakışın çarpık bir sonucudur. Maalesef bu sıkıntılı bakış açısı neticesinde bugün Machiavelli insanların zihinde olumsuz yere sahip bir düşünürdür. O, sadece çıplak gerçeği ortaya koymuştur. Cassirer'in şu ifadeleri aydınlatıcı olacaktır (1984: 126): "Eğer Makyavelizm aldatma ya da iki yüzlülük anlamına geliyorsa, Machiavelli'in kendisi, Makyavelist değildi. O, hiçbir zaman ikiyüzlü biri olmamıştır. Arkadaşlarına yazdığı mektupları okuduğumuz zaman, Machiavelli'in alışılmış tasarım ve ön yargılarımızdan ne kadar farklı olduğunu görerek şaşırırız. Çünkü kendisi, içtenlikle açık düşünceli bir şekilde ve belli bir ustalıkla konuşan biridir. İnsan olan yanı için geçerli olan bu özelliği, yazar olan yanı için de geçerlidir".

Cemil Meriç Machiavelli hakkında şunları dile getirmektedir (2002: 178): Prens kitabında Machiavelli dürüstlüğü kişinin özel yaşamının sınırları içerisinde değerlendirir. Siyasetin ise tek kuralı vardır, iktidar menfaati. Bundan dolayıdır ki siyaset ahlakın dışındadır. Sıradan halk süreçlerle ilgilenmez onlar için önemli olan sonuçtur. Sonuç iyi ise o sonuçlara ulaşmak için gidilen yolun bir önemi yoktur. ... Bunca kötünün arasında temiz olarak kalmak mümkün olamayacaktır. "Machiavelli, mevcut olan siyaset mekanizmasına uygun bir hedef seçme, yani insan doğasının kötü, çıkarıcı, bencil ve şan-şeref-zenginlik adına eylemde buldukları ve siyaseti de yönlendirenin bundan başka bir şey olmadığı görüşünü merkeze alan siyaset kavrayışı önerisinde bulunmaktadır" (Satıcı, 2015: 120). Machiavelli'in insanın doğasına ilişkin düşüncelerini Prens kitabının şu satırlarında görmemiz mümkündür (2009: 64): ... "İnsanlar genelde nankör, içten pazarlıklı, kaypak, riyakar ve çıkarıcıdır. Onlara iyilik yaptığın sürece yanındadırlar. Gerekli değilken sana canlarını, mallarını, evlatlarını bağışlayacaklarını söylerler. Oysa gerekli olduğu zaman sana arkalarını dönmekten çekinmeyeceklerdir". Görüleceği üzere Machiavelli'de insan doğasına yönelik olumsuz bir bakış açısı vardır.

Machiavelli'in Prens kitabı ne bir ahlaksal deneme ne de siyasal erdemler el kitabıdır. Machiavelli siyasal eylemleri çözümlerken kişisel sempati ya da antipati duygusuna asla kapılmaz. O satırlarında onlar sanki birer çizgi, düzlem ya da üç boyutlu cisimlermiş gibi söz eder ve hiçbir zaman ahlaki ilkelere saldırmaz. Ama siyasal hayattaki sorunların çözümünde ahlaki ilkelerin bir işe yaramadığını

görür. Siyasal mücadelelere onlar sanki satranç oyunuymuşçasına bakar, bu satranç oyununun tüm kurallarını ve ayrıntılarını inceleme konusu yapar. Ancak Machiavelli ne bu kuralları eleştirme ne de değiştirme niyetindedir. Onun siyasi deneyimi, siyasal bir oyunda daima sahtekârlığın, yalancılığın, ihanetlerin ve komploların varlığını göstermiştir. O bu gibi şeyleri öğütlediği gibi yapılmasını da savunmaz. Tek gayesi oyunu kazandıracak olan hamleleri yapabilmektir (Cassirer, 1984: 146-147). Prens kitabı Machiavelli'in tarihe meraklı olmasının ve sürekli tarihi anlatan eserleri okumasının yanında devlet kademelerinde uzun yıllar görev yapması neticesinde edindiği bilgi ve deneyimlerinin ürünüdür. Bu kitap Ortaçağdaki teolojik dogmalara ve temel felsefi eserlere dayanılarak güvenilir bilgilerden aktarma yapmak yerine, tarihe ve çağdaş siyaset uygulamalarına bakarak sonuç çıkarmasından ve siyasal sorunları, din, metafizik, ahlak ilkelerinden soyutlayarak ele almasından dolayı, siyaset anlayışına gerçek bir yenilik getirmiştir (Tunçay, 2011: 44).

“Machiavelli için siyasal birlik, insan ya da insanlar tarafından ortaya konulan bir örgütlenme olarak doğadaki düzenden farklıdır. Bu birlik, gücün, iktidarın en üstün bir ifade biçimi olarak anlaşılacağı için; o kendi amaçlarını kendisi belirleyecek, kendi hukukunu kendisi oluşturacak ve geleneksel anlayışın öğütlediği gibi bir ahlâk yasasıyla da bağlı olmayacaktır. Zira ona göre geleneksel anlayışın ne mevcut siyasi durumu anlayabilecek derinliği vardır ne de bu anlayışın işaret ettiği amaç için mevcut durumdan gerçekçi bir çıkış yolu bulunabilir. Bu durumda o, bu haliyle gerçekte olan biten tarafından ruhsal rahatlama aracı olma dışında olan bitenin gerçekliği karşısında ciddiye dahi alınmaz” (Kesgin, 2015: 107-108). Prens yapıtında Machiavelli “Güçlü ve sarsılmaz iradeli bir önderin siyasal egemenliği ele geçirmesi, artırması ve sürdürmesi için hangi yollardan gidilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Machiavelli bu işi yaparken, hak ve adalet sorularına, din ve ahlaka uygunluk düşüncelerine ancak başarıyla ilişkisi oranında yer vermiştir. Bundan ötürü, Machiavelli'in ahlaki siyasete feda ettiği ya da amaçla aracı özdeşleştirdiğini savunduğu iddia edilmiştir. Oysa Machiavelli'in aslında belirtmek istediği, bir devletin ya da bir devlet adamının kendi ülkesinin birlik, bağımsızlık ve güvenliği için yararlı her türlü hareketi yapabileceği ilkesidir” (Tunçay, 2011: 44). Burada söz konusu olan amaç, ahlaki değil siyasi amaçtır. Bu nedenle de kullanılan araçlar da sadece siyasal açıdan ve ortaya çıkardıkları sonuçlar açısından değerlendirilmelidir. Ayrıca bu araçlar kendiliklerinden belirmezler, fakat siyasete içkin zorunluluklara birer cevap niteliğindedirler ve bu açıdan gayri ahlaki olabilecekleri gibi ahlaki de olabilirler. İşte bu görüşleri nedeniyle Machiavelli'i ahlaksızlığı savunmuş, ahlaki kötülüğün övgüsünü yapmış bir düşünür olarak nitelendirmek olanaksızdır. Machiavelli düşüncesinde, güç ve şiddet, herhangi bir ahlaki değer taşımaz. Ama siyasette son hükmü veren daima güçtür ve ahlakilik ise her zaman acizlik içerir. O halde yapılması gereken, ahlak ile siyasetin birbirinden ayrı tutulması ya da daha doğrusu siyasetin ahlaki değerlerin boyunduruğundan kurtarılmasıdır (Ağaoğulları, 2011: 342).

4.3. Machiavelli'in Ahlak Anlayışının Siyaset Bilimi Açısından Anlamı

Machiavelli'in ortaya koymaya çalıştığı iktidar anlayışı dönemi içerisinde değerlendirildiğinde tamamıyla özgün ve yenidir. O, bir kopuşun düşünürüdür. Kopuşu bizzat kendisi başlatmıştır. Machiavelli kendinden önceki düşünürlerin siyasete, devlete, topluma bakışından belirgin şekilde ayrılmış, kendine ve kendinden sonra gelen birçok düşünür, devlet adamına, teorisyene yeni bir yol oluşturmuştur.

Daha öncede belirtildiği gibi Machiavelli gerçeğin düşünürüdür. Pratik açıdan gerçeğe dokunmayan söylemler Machiavelli için anlamsız boş laflardır. Ona göre bir prens ancak gerçekliğin dünyasında kalarak egemenliğini sürdürür. Gerçeklikten uzaklaşmak ve teorik dünyanın sınırlarını geçmemek prensin mahvına neden olabilecektir. Çünkü hiçbir siyaset, uygulama alanında, teorinin kendi dünyasında durduğu gibi durmayacaktır. Pratiğin gerçeklerle örülü dünyasında iki artı iki kimi zaman üç, kimi zaman ise beş olabilecek ama asla dört olmayacaktır.

Machiavelli'in ahlak anlayışı daha doğrusu ahlaki ilkelerle siyasetin ilkelerini birbirinden ayırıştırması, modern devlet dediğimiz siyasal iktidar biçimine kapıyı aralamış ve daha sonra bu aralanan kapıdan girenler Hobbes'un tasvirini yaptığı 'Leviathan'ı yaratmışlardır. Bu Leviathan hiçbir kuralla, ilkeyle, yasayla, hukukla bağlı olmayan, gücünü kendi varlığından alan, onu sınırlayacak hiçbir metafizik ilkenin olmadığı, tek, bütün, mutlak ve sınırsız bir varlığa yani 'modern devlete' evrilmiştir.

Düşünürün ahlak anlayışı siyaseti din ve doğaüstü varlıkların yasa koyma ve bu yasaları uygulama noktasındaki egemenliklerinden uzaklaştırarak, iktidarın hükmetme merkezini gökyüzünden yeryüzüne indirmiştir. Machiavelli, Tanrının iktidarı diyebileceğimiz ve kilise eliyle çarpıtılarak kullanılan iktidarın muğlak sınırlarına bir anlamda baş kaldırmış, O iktidarı Tanrıdan, daha doğrusu tanrı adına onu kullananlardan alarak, daha somut ve gözle görülebilen, perdelerin arkasına saklanmamış gerçek bir kişiye - Prense - vermek suretiyle iktidarı göklerden yere indirmiş ve ona belirginlik, somutluk, gerçeklik kazandırmıştır. Zaten bu noktadan sonra devletin ruhu olan egemenliği düşünmek Bodin'e, devleti ete kemiğe büründürmek ise Hobbes'a kalacaktır. Fitili ateşleyen Machiavelli'dir. Birazda abartarak ifade edecek olursak, devlet, iktidar, meşruiyet, egemenlik vb üzerinde düşünen herkes üstü kapalı olarak farkında olsun ya da olmasın Machiavelli'in öğrencisi veya da takipçisi olacaktır.

Prens kitabında Machiavelli insanın doğasına sık sık vurgu yapar. Ona göre insan doğası gereği kötüdür. Prens iktidarını kullanırken bu noktadan hareket etmek zorundadır. İnsanların zayıf karakterli, kaypak, güce tapan yönünü bilmesi gereken prens asla insanlara güvenilemeyeceğini de bilmelidir. Ahlaki olarak daha öncesinden idealize edilmiş insana bu yeni bakış açısı, hükmetmenin de belirleyicilerinden biri olacaktır.

Machiavelli ahlak anlayışı ile meşruiyete yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu, 'milli birlik ve bütünlük' diyebileceğimiz boyuttur. Milli birlik ve bütünlüğün sağlanması, devam ettirilmesi, korunması genel

olarak Machiavelli ile sistemleştirilmeye başlanmıştır. Bu vurgu aslında düşünürün en temel hareket noktası olmuştur ve Prens'e öğütleri verirken zihninin gerisinde daima bu birlik ve bütünlük düşüncesi baskın olmuştur. Bu temel bir noktadır çünkü asıl amaç birlik ve bütünlük olduğu için Prens yeri gelecek yalan söyleyecek, yeri gelecek acımasız olacak, yeri gelecek tilki gibi olacak, yeri gelecek acımasız olacak, yeri gelecek iyi kalpli ve şefkatli olabilecektir. Bu tavır, gündelik ahlakın değer yargıları ile değerlendirildiğinde elbette ikiyüzlüce, riyakârca görünecektir ancak zaten Machiavelli'in itirazı da buna olacaktır. Ona göre ahlaki olarak kötü, olumsuzlanan tavırlar siyasetin veya devlet yönetiminin kendi dünyasında belli bir bütünlük arz edecek, gündelik ahlaktaki aşağılık tavırlar siyaset içerisinde erdemli davranışlara dönüşebilecektir. Çünkü milli birliğin önemi diğer tüm iyi, erdemli davranışları ikincil plana itecek ve temel meşruiyet kaynağı konumuna yükselecektir. Bu noktadan sonra modern devletin sınırları, dine, topluma, bireye, yaklaşımı bambaşka bir anlam kazanacaktır.

SONUÇ

Machiavelli, Siyaset Bilimi'nin en tartışmalı ve kafa karıştırıcı düşünürlerinden biridir. Bu özelliği hiç şüphesiz modern devleti görebilmesindeki özgünlüğünden kaynaklanmıştır. O, tarih içerisinde durduğu noktadan yeni belirlemekte olan modern devleti görebilecek ferasete sahip bir düşünürdür. Siyaset biliminin kurucu kavramı olan modern devlet olarak isimlendirilen bu yeni iktidar biçimi, daha sonraları dizginlenemeyecek bireyin ve toplumun her alanına müdahale edebilecek yetkinliğe ulaşacaktır. Eğer modern devlet bir büyük günahsa bu günahı ilk işleyen Machiavelli'dir. Yok, eğer modern devlet olmazsa olmaz bir düzen sağlayıcı, en üst otorite ve mutlak bir gereklilik ise Machiavelli modern devletin kurucu babası ve adeta onun ilk ve en büyük 'Prensi' olacaktır.

Machiavelli'in bir başka özgünlüğü; ondan önceki düşünürlerin idealize edilmiş devlet/toplum düşüncesine karşı çıkışından kaynaklanmıştır. Aslında bu tam bir karşı çıkış da sayılmaz. Machiavelli genel olarak kendinden önceki düşünürleri eleştirmemiştir. O, insan doğasının kötülüğünden hareketle bu doğaya uygun bir model kurmuştur. Kötü olan insan doğasını ise idealleştirmemiş veya iyi doğaya onu nasıl yönlendiririz şeklinde bir savunma içerisinde olmamıştır. Kendi gözünden bakarak ve Tarih içerisinde gerçekleşmiş olayları referans alarak gerçek ve çıplak bir birey/toplum/devlet tasavvuru oluşturmuştur.

Son olarak, Makyavelizm olarak adlandırılan kavramın mesulü Machiavelli değildir. Siyasete ilişkin olumsuz çağrışımlar barındıran bu kavram, O'nun *Prens* kitabının (2009) okunup yorumlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu noktada, Machiavelli eğer suçlanacaksa sadece bir konuda suçlanabilir, o da; kendinden sonra gelenlerin veya eserini okuyup yorumlayanların (düşünürler veya devlet adamları) bu düşünceleri nerelere çekebileceklerini önceden sezinleyememiş olmasıdır. Eğer bu bir günahsa, Machiavelli kesinlikle bu günaha ortak değildir. O, sadece Tarih'in o dönemki akışı içerisinde gördüklerini, düşündüklerini kaleme almıştır. Daha ötesini yapmamıştır. Bundan daha ötesini yaptı demek, Düşünür'e haksızlık olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (2011) *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akal, C. B. (2012) *İktidarın Üç Yüzü*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Benevolo, L. (1995) *Avrupa Tarihinde Kentler*, (Çev. Nur Nirven), İstanbul: Afa Yayınları.
- Beriş, H. E. (2006) *Küreselleşme Çağında Egemenlik: Ulusal Egemenliğin Yeni Sınırları*, Ankara: Lotus Yayınları.
- Bloch, M. (1983) *Feodal Toplum*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara: Savaş Yayınları.
- Cassirer, E. (1984) *Devlet Efsanesi*, (Çev. Necla Arat), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetin, H. (2002) "Liberalizmin Tarihsel Kökenleri", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), s: 79-96.
- Çetin, H. (2007) *Çağdaş Siyasal Akımlar*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Göze, A. (2007) *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Demirci, K. (1995) "Engizisyon" *İslam Ansiklopedisi*, Cilt:11, s: 238-241.
- Kesgin, A (2015) "Machiavelli ve Makyavelizm, *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 5(1), s: 105-139.
- Machiavelli, N. (2009) *Prens*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Satıcı, M. (2015) "Ahlak-Politika İlişkisi Açısından Machiavelli'nin Politika Teorisi", *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 20, s. 113-130.
- Şenel, A. (1999) *Siyasal Düşünceler Tarihi: Tarihöncesinde, İlkçağda, Ortaçağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Tunçay, M. (2011) *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi: Seçilmiş Yazılar*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.